

ստեղծագործական
պատկեր
և անհատ
հոգեբանական
հետազոտություններ
հոգեբանական
հետազոտություններ
հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ
հոգեբանական
հետազոտություններ
հոգեբանական
հետազոտություններ
հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

հոգեբանական
հետազոտություններ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 32 ՏԱՄՆԵՒԵԾԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Հարաթ, 20 Փետրուարի

1899

Հարաթ, 20 Փետրուարի ՏԱՄՆԵՒԵԾԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 32

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամիսը 6 ռուբլի, երեք ամիսը 3 ռ. 50 կ.

Թիֆլիսում ամիսը 1 ռ., հատուկ 5 կ.
Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատունը:

Խմբագրութեան հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция „Нор-Даръ“

Կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը: Ծայտարարութիւններն ընդունուած են ամեն լեզուներով:
Ծայտարարութիւններն բառին 2 կ., բնականներն համար կրկնապատկ:

ԲՈՎԱՆԴԱՅԻՆԹԻՒՆ

Առաջնորդող. — Հայտնի ընդ
Թիֆլիսի քաղաքային գործերում:
Օգնութեան կաշ: — Լուրեր:
Մեզ գրած են թատերադարձի:
Ներսիսեան դպրոցի ներկայ հոգաբար-
ձութեան քառամեայ գործունէութեան
առթիւ:
Մի գիտողութիւն:
Նամակ խմբագրութեան:
Հեռագրութիւն:
Բանաւորութիւն, — Մեղմուդի
մահճի մաս:
Տեղեկատուութիւն:
Ցայտարարութիւններ:

Թիֆլիս, 19 փետրուարի, 1899 թ.
ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱ-
ՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒՄ

Ահա մեր երկու տարի է, որ տե-
ղական ուսումնական խմբակներում լինելու
դէպքում քաղաքային գործերն են
տեղի ունենում այն մասին թէ
հայերն իրենց ձեռքն են առել
Թիֆլիս քաղաքի գործերը, հե-
տեւանքը և քաղաքի եկամուտնե-
րը, և ինչպէս կամենում են քա-
ղաքի գործերը և եկամուտները
ժառանգելու են «Իւրայինները»
այլապէս հայտնի են օգտին, զըր-
կելով քաղաքի միւս ազգերին՝
վրացիներին, ուսանելին մաս-
նակեցիւ քաղաքի գործերին, թէ-
պէտեւ քաղաքային ինքնավարու-
թեան կանոնադրութեան գորու-
թեամբ քաղաքիս բոլոր բնա-
կիւնները, ինչ ազգի և կրօնի պատ-

կանում լինէին, իրաւունք ունին
մասն և բաժին ունենալու քաղա-
քային գործերի վարչութեան մէջ:
Եւ այդ մեղադրանքը հիմ-
նուած է այն հանգամանքի վրայ,
որ քաղաքային խորհրդի համար
չորս տարին մի անգամ կատա-
րուող ընտրութիւններին ըն-
տրուած քաղաքացիներէն, աւելի
ճիշտն առած, տասնութերեքից մեծ
մասը ծագումով հայեր են լի-
նում և զաւանթութեամբ՝ հայա-
դաւան:

Բնականաբար հայերով մեծա-
մասնութիւն կազմուող քաղաքա-
յին խորհուրդը — քաղաքային
վարչութեան անդամներ ընտրուած
է նոյնպէս՝ ազգով և զաւանթու-
թեամբ հայ քաղաքացիներ:

Այս հանգամանքը ի հարկէ ա-
մենեւին չպէտք է դիւր գար «Վա-
կազ» թերթի այժմեան խմբա-
գրութեան, որ հայերի դէմ ան-
սանձ և անհաշիւ արշաւանք սկսե-
լով՝ իւրաքանչիւր հայը նրա աշ-
քում eo ipso յանցաւոր է, որով-
հետեւ հայ է:

2-րդ և 3-րդ գլուխը հայա-
դաւանները և այն վրացիներին,
որոնք իրենց կեանքը և ժամա-
նակը բանկերում միմեկնելով, ա-
ռանձին սէր ունին «պատրիոտ»
հռչակուելու, և անորոշակ ունին
քաղաքի գործերն էլ իրենց սեպհա-
կանութիւնը դարձնելու, մոռանա-
լով, որ քաղաքը բնակային հաս-
տատութիւն չէ, մոռանալով որ
քաղաքը կառավարուած է քաղա-
քային ինքնավարութեան որոշ կա-

նոնադրութեամբ, և թէ այդ կանո-
նադրութեան, օրէնքի առաջ ոչ
հայ կայ, ոչ վրացի և ոչ էլ մի այլ
ազգ, այլ կան քաղաքացիներ,
կան տանտէրեր, որոնք կոչուած
են, ամեն տեղ և ամեն քաղա-
քակրթութեամբ աշխարհում ընդունուած
ընտրութեան կարգով, բնութեւն
իրենց ներկայացուցիչները քա-
ղաքային խորհրդի համար:

Վրացի այդ «պատրիոտները»
պաշտպան պէտք է հանդիսանա-
րանտարակոյս «Վաւկազ» թերթի
այժմեան խմբագրութիւնը, ոչ
թէ վրացիներն սիրելու համար,
այլ հայերին քաղաքային գործերից
զուրս ձգելու միտումով:

Վերջերս «Վաւկազ» թերթի
խմբագրութեան օգնութեան է
հասել ծագմամբ վրացի ուսու-
նիչ Կարապետ Կարապետի, որ
իւր տաղանդը, իւր գրիչը ծառա-
յեցելու է յիշեալ թերթի միտում-
ներին, միմեկնելով ժամանակ վրա-
ցիներին հաճելի լինելու համար...

Նիկողայէն, որ այժմ ֆոթիի
քաղաքագլուխն է, զբաղուած
է Թիֆլիսի քաղաքային գործե-
րով:

Նա, Նիկողայէն, քաղաքային
գործերում հայերի տիրապե-
տութեանը վերջ դնելու մի-
տումով՝ մի շատ հիմնաւոր մի-
ջոյ է առաջարկում: Նա ու-
զում է, որ քաղաքային ինքնա-
վարութեան կանոնադրութիւնը
(երեք միայն Թիֆլիսում և հայե-
րի վերաբերութեամբ) վերաբեր-
ւոր լինելու կատարուի քա-

ղաքի (Թիֆլիսի) բնակիչները
բաժանելով ազգութեան և զաւա-
նութեան վրայ, այնպէս որ իւրա-
քանչիւր ազգութեան պատկանող
քաղաքացիները որոշ թուով ներ-
կայացուցիչներ իրաւունք ունե-
նան ընտրելու:

Այդպիսով տաղանդաւոր հրա-
պարտաւորութիւն — քաղաքագլուխը
յոյս ունի, որ հայերը Թիֆլիսի
քաղաքային գործերին էլ չեն տի-
րանաւ և այլ ևս իրենց ցեղա-
կան — զաւանթութեան գործերը չեն
կարող տուա՞ն տանել ի վնաս միւս
ազգութիւններին:

Ինչպէս տեսնուած ենք, Նիկոլա-
յէն շատ պարզ և հասկանալի
միջոց է առաջարկում:

Առաջարկած միջոցի դէմ ոչինչ
չունինք. ընդունուած ենք, որ քա-
ղաքային ինքնավարութեան հա-
մար եթէ ուր օրէնքներ հրատա-
րակուին, ի հարկէ, այդ օրէնք-
ներով էլ կրկնապատկուին քա-
ղաքային գործերը:

Քաղաքային ինքնավարութեան
մասին արած այդ առաջարկու-
թեան դէմ մենք չենք վիճում,
թէ ինչու փող տուողները, (տանտէ-
րերը, վաճառականները) իրենց
փողերի, իրենց տների կառավա-
րութիւնը պէտք է յանձնեն ան-
փող և անտուն բնակիչներին, ո-
րոնք ոչինչ չունին կորցնելու:

Նիկողայէն և նրա հետ «Վա-
կազը» սգաւոր են հայերին դուրս
ձգելու քաղաքային գործերից:
Ճաշակի մասին չենք ուզում վի-

ճել, բայց այս կայ, որ Թիֆլիսի
քաղաքային խորհուրդը և վար-
չութիւնը եթէ ամբողջապէս իսկ
«հայերի» ձեռքում լինին, դար-
ձեալ հայութիւնը քաղաքից ո-
չինչ օգուտ չէ ունեցել և չունի:
Հասկանում ենք Նիկողայէնի ա-
ռաջարկութեան միտքը, դիտա-
ւորութիւնը, բայց նրա միտքը
իրեւ թէ հաստատող պատճառա-
բանութիւններն ու բացատրու-
թիւններն սխալ են և անհիմն:
Բայց այդ մասին միւս անգամ:

Ա Ջ Դ

Պարսկաստանից, այլ եւ ուրիշ
տեղերից նամակներ ենք ստանում
թէ «Սուր-Իար»-ը չեն ստանում եւ
խնդրում են, որ «Սուր-Իար»-ը ու-
ղարկենք:

Չեն ստանում, որով չենք ուղար-
կում: չենք ուղարկում, որով չենք
բաժանուող չեն գրուել իսկ բաժա-
նուող գրուողները, թերթը ստանալ
ցանկացողները — պէտք է տարեկան
բաժանորդագիրը ուղարկեն:

Թերթը ձեռք ուղարկել չենք
կարող:

Օ Գ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Կ Ո Չ

Սրբազան պատրիարք Գ. Գրիգոր ունեւոր
հայրից շատերին հետեւալ շնորհակալութեամբ
նամակ է ուղարկել:

Ներքին գաւառաց հայ ժողովրդեան
համար պաշտ մեղան անցեալ տարուան
երաշխտութիւնն և հնձոց նուազումը: Ազ-
քատ ժողովուրդն արդէն քանի տարի-
ներէ ի վեր կարօտութեան մասնաւորա-
պէս ալ արմատաց նուազութեան պատ-
ճառաւ՝ զրեթէ սովորական վիճակի մ'առ-
ջեւ կը գտնուի, և հազարաւոր կեանքեր
ենթարկուած են վտանգի:

Եւս հօրեղբոր որդին է, — նա միշտ այն-
պէս սիրալիւր էր վարուած հետեւ և ու-
րախանում էր, որ բժշկի կիւնը կերակրի
օրերը փոքրիկ Վիլի հետ ինձ եկեղեցի
էր ուղարկում: Հայր Ջառնգէն կրկնելով
կոնֆիմասիան՝ ինձ խաչակնքում էր,
իսկ երբ որ ես ամուսնանալու լինիմ,
նա կը պատկէ ինձ: Եւս այնպէս չէ, մայրիկ:
Այս ինչպէս կը ցանկանայի նրան տեսնել:
— Այս լուպիս կերթամ նրա մօտ, —
խոստացաւ մայրը:

Մարթան գոհունակութեան ժպտը
դէմքին՝ երեւոյ պատի կողմը դարձրեց,
մայրը մատուցած և ավելի քան վերջ-
նիւթ կամացուկ դուրս գնաց խոհանոց:
Այնտեղ մօտեցաւ լուսամուտին, մի
կտոր հաց կերաւ, վերջէն մի գաւաթ
սէ սուրճ խմեց: Վերջէն ժամանակներն
այդ էր խնդ մօր սովորական ճաշը, ո-
րով հետեւ գոտեւ ավելում մնացածներին
նա չէր կարող կշտանալ:

Մի ժամից յետոյ Մարթայի մայրը
նստած էր հայր Ջառնգէնի բազմոցի ծայ-
րին և առաջարկում էր իւր խղիւրջը:
Իսկ պատուոքը հանգստութեամբ լսում
էր նրան, երբեմնակի հանդարտ կերպով
չարժում էր գլուխը՝ վերջէն ժամանակներն
նա չէր կարող կշտանալ:
— Ուրեմն ամբողջ մի տարի է. իսկ
իմ խոտով անաղուստութիւն միայն այժմ է
լինում, — առաջ նա,
— Մենք չէինք համարձակուում... — չփո-
թուելով խօսեց մայրը:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՄԵՌՆՈՐԻ ՄԱՃԻ ՄՈՏ

(Զրոյց Իդա-Րոյ-Էդի)

Մարթան կիսանստած էր անկողնում:
մայրը՝ երբեմնակի ազդու ժպտով, գլխով
նշան անելով, քնքաւար դրոյց էր անում
նրա հետ և կերակրում էր նրան: Երեւում
էր որ մօր բոլոր շարժումները, բոլոր
ձեւերը արժանաւոր էին Մարթայի հա-
ւատ ընծայող ուրախ համաձայնութեանը:
Եւ Մարթան ի պատասխան իւր մօր,
իւր ծանրացած գլխով նշան անելով,
ժպտում էր:

Փոքրիկ կոկիկ սենեակը ամբողջովին
լցուած էր կէսօրուայ արեգակի ճառա-
գայի ներքով: Երկու լուսամուտների ներք-
նաւախտակների վրայ շարուած էին հողի
ծաղկամանների մէջ խնամքով աճեցրած
բոյսեր: Այդ բոյսերից աւելի աշխի էր
ընկնում փոքրիկ կաղնին, որի թաւ տե-
րեւոր թափանցիկ ու ոսկեխառն-կանա-
չի արանքից փայլում էր արեգակը: Բայց
մոխրագոյն պատտաներ կպցրած պա-
տերի երկարութեամբ դարձուած էր հա-
մուտ կահկարասիք: Խռնացած սև բազ-
մոցի գլխին՝ պատի վրայ կախուած էր
ոսկեգոյն նեղ շրջանակով մի փորագրի
պատկեր: Այդ պատկերը ներկայացնում
էր Օթէլլային՝ Դեզդեմոնային իւր գլխով

անցածները պատմելու: Մենեակի խոր-
քում, լուսամուտների առաջ, գտնուում էր
Մարթայի անկողինը, որի ոտքերի կողմը
գտնուող դուռը բացուած էր դէպի նրա
մօր ննջարանը:

— Մի կտոր ես կեր, սիրելիս — խնդ-
րում էր մայրը, պատառաքողով հորթի
մի կտոր առաւելած միւս մօտեցնելով
աղջկայ բերանին:

Այլ ևս չեմ կարող. — բորձերի վրայ
յետ ընկնելով թույլ ձայնով պատասխա-
նեց Մարթան. — ուսելը միշտ այսպէս
յոգնեցնում է ինձ... Լսի՛ր, մայրիկ, ին-
չու այժմ ոչ մի անգամ սենեակումս չեմ
ճաշում, յանկարծ հարցրեց Մարթան:

Մայրը ձեռքի ափսէն կամացուկ սե-
ղանի վրայ դրեց:

— Կերակուրների հոտից օդը փշանում
է, — ասաց մայրը, քնքաւար կանայիով
դէպի բարձի վրայ դրուած շիկահեր գի-
ղեցիկ դուլիւ: Սպասիր, շուտով մենք
կրկին միասին հաց կուտենք, Այնպէս
չէ, ճիշտ չեմ ասում: Վաղը մարտի մէկն
է. հետեւաբար գարունն էլ մօտ է: Իսկ
երբ որ ծառերը դարձաւոր կանաչ
տերեւներով, այն ժամանակ մենք կեր-
թանք քաղաքից դուրս անտառը, կը-
նստենք կանաչ խոտի վրայ, կաթ կը-
լամենք: Այնպէս չէ:

Մարթը ժամանակ կաթ և կաթ: Եւ
մարը նոյնպէս, — հարցրեց Մարթան
զգուանքով ծածմոռելով դէմքը:

— Ո՛չ, մէ: 2 է որ այն ժամանակ դու

բոլորովին առողջ կըլինես. կըլինես՝ ինչ
որ սիրող ուղի:

— Այո, — թեթեւացած հոգւոյ հանգի-
Մարթան, ժպտալով իւր դժգոյն հեղա-
համբոյր ժպտով: — Այնպէս ուրախ եմ
որ շուտով ամառ պիտի գայ: Մամուլը,
մայրիկ, խոր ամբողջ մի տարի է, որ ես
պատկած եմ. նոյն իսկ չեմ էլ նկատել
թէ ինչպէս լրացաւ տասնութ տարին:
Դու իսկապէս կարծում ես, որ ամառը
են բոլորովին — բոլորովին առողջ կը լի-
նես:

— Դեռ երեկ էր, որ բժիշկին ինձ ա-
սաց այդ, — խորեց մայրը, իւր վիճերու
հարցական հայեացքը յատելով նրա վրայ:
Մարթան կրկին անգամ թեթեւու-
թեամբ հոգւոյ հանգ: Նա սովորել էր
հաստատու այդ անկեղծ աշխարհին:

«Մայրս կարտասուէր, եթէ հիւանդու-
թիւնս մահաբեր լինէր» մտածում էր նա
երբեմն:

— Այսօր տեսել ես արդէն հօրաբոյր
Փոսին, — հարցրեց նա:

— Դեռ ես ոչ:

— Ինչ կըլինէր, եթէ դու... ես այն-
պէս կը ցանկանայի իմանալ... մի կերպով
նրանից իմացիր... արդեօք այս օրերու
մըս նա նամակ ուտացել է իւր որդի
Բերնհարդից, — դժուար թեւամբ արտա-
սանեց Մարթան և նրա դէմքը ծածկուեց
տեղային կարմրութեամբ:

— Այո, որչափ մոռացկոտ եմ ես, —
բացականչեց մայրը, զայրանալով իւր մո-

Ներքին ու արտաքին հանգանակութիւնը վերջացած, նպաստները գաղթած, հազիւ կարելի կըլինէր մեզ ազգովին բացուած որբանոցներու ամսական նըպաստները մեծ ճիգերով հայթայթել, և հազարաւոր անուէրունջ մանուկներէն փորձել խումբ մը պատասպանել, և ահա սովատանջ օրհասականներու համար օգնութեան աղաղակներ կը հասնին մեզ, մինչդեռ միջոց չունինք մենք անոնց նպաստելու և կենքը փրկելու: Ներքին գաւառներէն շատերուն մէջ յոյս որբայի տեսարանը կը պարզուի, բայց մանաւանդ Վանայ կողմերն արէտն ահաւելի է. անսուղ մեռնողներու անուններ ու ցուցակներ կը հաղորդուին մեզ, յուսահատութիւնէ իրենց կենքը կարճելու փորձողներ կը զոհուին, անուն և ընտանիք լքանելով փախչողներ ալ կան, խոտի արմատներ և անքանակ իրեր սնունդի տեղ կը գործածուին. այս ձմեռն եղանակին՝ կիներ ու աղջիկներ իրենց մերկութիւնը հազիւ ծածկած մագէ քործով մը, սար ու ձոր կը թափառին վայրի խոտերով սնունդ հայթայթելու համար:

Այս աղէտներուն դարման տանելու և ժողովուրդը սպառնալից վտանգներէ փրկելու համար մեր միջոցն ու ապաւէնըն է բարեխնդր անձերու գլխավորին ու օգնութիւնը: Այնչափ աւելի հարկ է մեզ փութացնել և յաւելուլ այս օգնութիւնը, որքան օտար դաւանութեանց քարոզիչներ, ինչպէս դուք ալ լսած էք արդէն, պատեհ առիթ կը ստանանք մեր Ս. Եկեղեցւոյ հարազատ գաւառացի խղճին վրայ այժմնու ի գործ դնել և ստիպել զանոնք կոթնի փոփոխման պայմանով փոխարինելու նպատակներ, հակառակ այն բարեսէր ու ողորմած օտարազգիներու զգացմանց, որոնք զուտ մարդասիրական նըպատակաւ դրած են այդ նպատակներն անոնց արամազորութեան ներքեւ:

Ուստի կոչումն ընելով նաև Ձեր բարեօրինական զգացմանց, կը խնդրենք որ հաճիք կարեկից անխնայ մը նետել այդ թշուառ կարօտեալներուն վրայ, և Ձեր աջն կառկաւորով դէպի այս խեղճերն, ուղարկել մեզ նպատակ գումար մը Ձեր կարողութեան չափով ու Ձեր զգացմանց ուժով, որպէս զի օր յօր աջ օգնութիւն մը հասցնենք կարօտելոց և սասարանք վտանգեալ եղբայր:

Վասան ենք որ մեր հրաւերն խոր արձագանգ պիտի գտնէ Ձեր հոգւոյն մէջ, և կը հայցենք ի Տեառնէ վարձատրոյ:

— Սակայն, լաւ է ուշ թան երբէք, — ասաց Պատուոյ գործունակութեամբ ձեռքերը շփելով: — Ուրախ եմ, որ Մարթան չի մոռացել իւր հոգեւոր ուսուցչին և նրա տուած զգուշորդ: Այժմ ես յաճախ կայցելեմ նրան և կարօթեմ նրա հետ: Աղօթքը, ինչպէս վառ կերտ, լուսաւորում է հաւատացող սրտի մութ ճանապարհը դէպի գերեզման:

Մայրը անքնելուած նայեց քարոզչի դէմքին: Այդ դէմքը նրան խիտ թուաց, համարեմ թէ դաժան: Առաջ նա այդ չէր նկատել:

— Մարթա բոլորովին չգիտէր, որ... ինքն այդչափ վատ հիւանդ է, — թոթովեց մայրը:

Պատուոյ դէմքը մոայլուց:

— Ինչպէս, դուք նրան մոլորեցնում էք: Մահուան դէմ ստախոսում էք, — բացականչեց նա:

Պատուոյ ձայնի մէջ կոյտ անկայանի յանդիմանութիւնը աւելի ևս չփութեց Մարթայի մօրը:

— Ինձ թուում, որ սուտ չէ ասածս, — երկիւղով ասաց նա, աչքերը յատակին յռնելով և իւր դողացող ձեռքերով գլխի փաթախելով ծայր խղիւղացեալով: — ամենափոքրիկ յոյսը նրան չափազանց ուրախացնում է. յոյսը թեթեւացնում է նրա վախճանը: Այս, պարոն պատու... Դուք նրա յոյսը չէք կտրել, այնպէս չէ: Նրա ձայնն անզգայաբար բարձրացաւ: Անմիտ երկիւղը արեւապսեղեց. մայրական սրտին:

Ինչեւ Ձեր սիրայօժար ողորմութեան և դերք պահել զՁեզ ամէն աղէտ և վտանգէ, և օրհնութեամբ և սիրով կը մարթեմք ողջ լինել Ձեզ ի Տէր:

Մեծաբար աղօթաբար
Պատուարար Նոստանդուկաւոյ

ԳՐՈՆԻԿՈՆ

— Կովկասի հայոց բարեգործական ընկերութեան անցած ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը լինելու է կիրակի, փետրուարի 21-ին, Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդի դահլիճում:

— Թիֆլիսի նահանգի աղետակալութեան վերջին խորհրդակցութեան ժամանակ ազնուականութեան անգամներէց մինը, պ. Փոլեցիլաձէ, խնդրել է աղետակալութեան մօտակալ արտակարգ ինստիտիւտի նախագահ Գրաքաձէն մեղնում երդուելու դատարաններին ինքնուրուտ մտցնելու խնդրը: Որոշուած է այդ խնդիրը հերթական խնդիր դարձնել:

— Ցուցուեց ամսուայ ընթացքում Ապրիլի 1-ին թիւրքական հոգեւորականութեան ղեկավարութեան ղեկավարութեան 42.896,200 պուլ:

— Ռուս ձեռնարկունքից մինը, պ. Դաւիթով, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանն ուղարկել է իւր մշակած մի առաջադրութիւն օրինակները, որով առաջարկում է ստալայատակել Թիֆլիսի փողոցները: Նրա ասելով, այդ առաջադրութիւնն ստալայատակութեամբ Թիֆլիսի և Գալիցիի մի քանի փողոցներ և դիմանում են 18 տարի: Գ. Դաւիթովն առաջարկում է այդ առաջադրութեամբ արտակարգ խորհրդի 50 կուպէլով: Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան արած հաշիւից երևում է, որ այդպիսի առաջադրութիւնը ստալայատակելու քաշն իւր քաշով 8 ր., մինչդեռ սալ քաշի ստալայատակելու քաշով 24 ր.:

— Կովկասի ձիապահութիւն խորհուրդը ընկերութիւնը այս տարի մայիսի 5-ին ժնդրի տոնավաճառ է բաց անում Դիտուրէում: Տոնավաճառը կը տևի 14 օր:

— Փետրուարի 18-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանում քննուած էր թիֆլիսեցի Բարսեղ Մամիկոնեանի վաշխառութեան գործը: Մամիկոնեանը բանտարկուեց մէկ ու կէս տարի ժամանակով:

Պատուոյ ձայնը կանգնեց: Իւր երկար սեւ, ամուր կոճկուած սիրտուկի մէջ նա շատ ազդու արտաքին ունէր... Խիղճ կինը նոր եղած իւր և այդ անուանի պարտնի միջև եղած հասարակական անհատարարութեան ամբողջ տարածութիւնը պատուոյ իրենց քաղաքի արիստոկրատ ընտանիքների ազգական էր:

«Այս, Եստուած իմ, — մտածեց նա. — ինչու եկալ այստեղ: Լաւ կըլինէր Մարթային ասել, որ պատուոյը հիւանդ է, կամ ուրիշ անդ է գնացել»:

— Ուրեմն, վաղը ճաշից յետոյ, յուսամ որ... — սկսեց պատուոյը:

— Պարոն պատուոյ, այնպէս չէ, դուք կը թողնէք, որ նա հաւատայ... հաւատայ որ կառուցանայ, — աղբորով ձայնով ասած մայրը:

— Ես միայն մի հաւատ գիտեմ — հաւատ առ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, Որը մեղքերի համար խաչի վրայ մեռաւ և ես նրա մասին պէտք է խօսեմ Մարթայի հետ, — պատասխանեց նա:

— Այս, աղաչում եմ ձեզ, պարոն պատուոյ, — տաքացած կերպով ասած մայրը:

Տուն վերադառնալիս նա չափազանց տխուր էր, և պատճառն ինքն էլ չկարողացաւ հասկանալ. բայց նա շուտով զգաց, որ այն, ինչ քանի մասին որ խնդրել էր, և այն ինչ որ պատուոյը կամենում էր տալ, երկուսն էլ բոլորովին տարբեր բաներ էին: Նա ինքն իրեն կրկնում էր. «Այդ բո-

— ձանապարհներին ձիւնի պատճառով ընկած երեսպահան Ռուսիայի և արտասահմանի պոստերը Թիֆլիսում սպառում են այսօր, փետրուարի 20-ին, Բազումի վրայով:

— Թիֆլիսի Կարսի երկաթուղու ձիւնի պատճառով խանգարուած հաղորդակցութիւնը փետրուարի 18-ից վերականգնուած է:

— Հետզհետէ հասնող տեղեկութիւններից երևում է, որ ձիւնի պատճառով գրեթէ ամբողջ Կովկասում ճանապարհները փակուած են: Այսպէս Թեւալից «Նով. Օր.»-ին հեռագրում են, որ Թիֆլիսի և Թեւալի միջև հաղորդակցութիւնը դադարած է: Իսկ Կարսից, «Կապադ»-ի ասելով, փետրուարի 18-ից հեռագրում են, որ դէպի Կարս տանող բոլոր ճանապարհները փակուած են, և քաղաքը կտրուած է ամբողջ աշխարհից: Պոստ չի գնում, չի գալիս: Իսկ հեռագրական հաղորդակցութիւնն առ այժմ դիմանում է:

— Երգիկացի չքաւոր Շուշանիկի եւ իւր թշուառ որբերի օգտին խմբագրութիւնն ստացել է 12 լուրի, որը հաւաքուած է Ղազար գաւառի Զուլա-վանք գիւղում արհեստաւորների ձեռնարկութեան ժամանակ, գաւառի երկրորդ մասի գործակալ արժ. Յովհաննէս քահ. Տէր Խաչատրեանի առաջարկութեամբ: Յիշեալ նուիրարներին արձանագրել են Կոչկարան, Բարանա, Կալաշար և Կոնստանդնուպոլիսի երկրաշարժերը: Զատ ուրախալի է, որ գիւղերից էլ օգնում են Զուլանիկին և իւր հինգ որբերին:

Փողը յանձնեցինք Զուլանիկին: — Խմբագրութիւնն ստացել է հետեւեալ նորագոյն հրատարակութիւնները:

- 1) Մատթէոս Ուսայեցի — «Ժամանակագրութիւն», Բ. տպագրութիւն, Վաղարշապատ, 1898 թ. էջ 448, գինը 1 ր. 20 կոպ.:
- 2) Արարեալ — «Երգիկացի Ուսայեցի», Վ. տպագրութիւն, Կենքերից, Նոր-Նախիջևան, 1899 թ. էջ 71, գինը 25 կ.:
- 3) «Ռուսաց առաջին գիտնական Ներսիսեանի գիւղացի Միքայէլ Վասիլիշ Լոմոնոսով», Ե. Ներսիսեանի, թարգմանեցին Բ. Նիխանեան և Ս. Տ. Խորաթեան, Զուլի, 1898 թ., էջ 44, գինը 15 կ.:
- 4) Վայտէր Սկոտտ — «Գրգիտիկ լորդ», աղատ թարգմանութիւն քնազգից Գ. Չ. Միրզայեանի, Հրատ. Ընկ., Թիֆլիս, 1899 թ. էջ 380, գինը 1 լուրի:

Խորովին չէի կամենում. բայց իսկապէս նա կարողացաւ բացատրել թէ «այդ» ասելով ինչ էր հասկանում:

Մարթայի ուրախութիւնը փոքր ինչ արտաքին իրաւունք էր և որ պատուոյը ձեռքէն կամենում էր գալ: Որքանի ախորժակ է այդ: Այդպիսի մի անձնաւորութիւն, Սուրբ Նիկողայոսի եկեղեցւոյ գլխաւոր պատուոյը ցանկանում էր գալ նրան մօտ, խեղճ փոքրիկ Մարթայի մօտ, որը հաւատալ աղախին պաշտօնով ծառայել է պատուոյի ազգականներին մօտ:

Մարթան երկուն պատուոյը ձեռքէն և նրա ընտանիքի մասին խօսելով անցաւ: Հօրաքոյր Փոքր պատմում էր, որ ինքն և այժման տիկին Զատիկին հաղորդութիւնից առաջ յաճախում էին աւետարանական վարդապետութեան դասերին. շնայելով որ վերջը շնորհի իրենց ունեցած հասարակական դիրքի տարբերութեան երկու օրընդմեջ իրարու հետ ծանօթութիւն չունէին: Այնուամենայնիւ հօրաքոյր Փոքր դեռ յիշում էր թէ որպիսի գեղեցիկ մետաքսեայ սեւ հագուստ ունէր հագնի պատուոյի աղագայ կիներ:

Հետեւեալ առաւօտ Մարթայի ուրախութեամբ շափ չկար: Այդ օրը բաւական հետաքրքրական էր, նրա միանման հիւանդ կեանքի մէջ ախորժակի փոփոխութիւնը պիտի կատարուէր:

Նրանց թաղի փողոցում գտնուած բոլոր տնակներում ամենքը խօսում էին այն բանի մասին՝ որ պատուոյը ձեռքէն

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

ԹԵՄԵՐԵԶԵՐԻՑ, (Երգիկացւոյ երկիր). — Այս տարի ձիւնի երես չենք տեսել, եղանակները միանգամայն դարձանային են. խոտը այժմ մէկ քառորդ արշին բարձրութիւն ունի, այնպէս, որ օշխարը օրեկան երկու անգամ կուշտ ուտում է, բայց լին աղած, որ այսպիսի յաջող հանգամանքներում ևս բաւական չէ անդ է ոչխարը. մանաւանդ խոշոր անասունները միանգամայն խիտ բորձր ունեն:

— Այստեղ սահմանի վրայ մի այնպիսի նշանաւոր փոփոխութիւն չկալ, բայց այն, որ այս տարի աղանակային իշխանութիւնն աւելի խտաւ է վարում դէպի իւր ժողովուրդը, որը համարձակում է անցնել առանց իրաւունքի դէպի Ռուսաց սահմանը: Եւկացիները և այս, որ անցեալ տարի ունեւանէ Բալանիստեան, իրաւունք ստանալով այստեղի պրիստայից, անցնում է աղանակային սահմանը՝ դէպի Մէլիմայ կոչուած գաւառը իւր սեպհական հաշիւները վերջացնելու այն մականիքի հետ, որոնք երկաթուղու գծի շինութեան ժամանակ ստանալով փողով փախել գնացել էին իրենց վայրը. այժմս բանտարկուած է այն պարոնը Մէլիմայում. դրա համար գրագրութիւններ են լինում կառավարութեան կողմից: Եկողները պատմում են, որ սարսափելի կերպով տանջւում են Բալանիստեանից:

Փոքրած թիւ թախտաբազարցի հայերն քաղաքում են. այս տարի բախտ ունեցանք տեսնելու այս կողմերի հայոց յայտնի քահանայի երեսը: Մենք շատ անգամ կարողացել ենք «Նոր-Գար»-ի մէջ Մերկից գրած թղթակցութիւններ, որոնցով երևան էին հանում այդ քահանայի պատկերը, բայց աչքով չէինք տեսել, այժմս տեսանք և կշտացանք...

Կ. ՊՈԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Դոնուիեմար կիմանսի թէ այն տեսակցութեան միջոցին զոր Ս. Պատրիարքը ունեցաւ նախընթաց օր (փետր. 3-ին), կայս. պալատան մէջ. Ս. քաղաքում Թահսին պէլի հետ, Ն. Վսեմութիւնը յայտնէր Ս. Պատրիարք հօր թէ Վեհ. Սովորները բարեհաճած է հրամայել որ Վանայ կարօտեալներին հարկ եղած օգնութիւնները շնորհուն կայս. կառա-

կամեցել է այցելել աղքատ Մարթա ձեռքգրելու Ոմանք զարմանք էին արտայայտում. տիկին ձեռքգրել երբեք եկեղեցի չէր գնում, որովհետեւ եկեղեցի գրելու համար ժամանակ չունէր. Մարթային մեծակ ինչպէս կարելի էր թողնել: Այդ պատճառով էլ «Վանայ» հոգեւոր միութիւնը ինչպէս կնոջը մեծեղ էր օգնութիւն տալու. այդ տիկիններն իրենց արարմունքը վերագրում էին պատուոյը Զատիկին, որ կրօնական գործերում խիտ խստապահանջ էր: Նա մի անգամ այսպէս էր ասել. «Ով որ իմ եկեղեցին չէ յաճախում, ես էլ չեմ կարող նրան այցելել»:

Մենակ տիկին ձեռքգրել էր երկիւղից տանջւում. «Երանի թէ նա չգուցէր աղջկանս» մտածեց նա և վճռեց չբացակայել սենեակից:

Պատուոյը Զատիկին խոստացել էր ճաշից յետոյ գալու: Այդ շատ յարմար էր տիկին ձեռքգրել համար, նա ժամանակ կունենար իւր գործած ըրել գուլպաներ և ներքնակներ խաւով տանելու: Հօրաքոյր Փոքր խոստացել էր նրա բացակայութեան միջոցին գալ և Մարթայի անկողնի մօտ իւր գնանախնայները մաքրել:

Արեգակի սպառնալիքը ճառագայթները դարձեալ լցուցան փոքրիկ սենեակը և կաղնի կանաչ տերեւներ լուսավորութեամբ վրայ փայլեցին, սկստապեալ թիթեղի նման:

Մարթան պառկած էր բարձրի վրայ,

վարութեան կողմ: Միեւնոյն ատեն հարկ եղած հրամանները պիտի տրուէր պատկանալ իշխանութեան՝ որպէս զՎանայ կրօնափոխական գէպին նման հանգամանքներու առաջին առնուի տեղային դիւրութիւններ ընծայուին:

— Վանայ միսինար Տորթ. Ռէյբլու կողմէ Պայպըլ հաուրի ուղղուած նամակ մը տխուր գոյնեղով կը նկարագրէ՝ լատին կղերին կողմէ ձեռք տոնուած միջոցներուն վրայ հայ դիւղայիներու կաթիլկաթեան զիմիւրն պարագանքը: Կը լսենք թէ Արշակ էֆ. Զմառեան, գործակաւար Պայպըլ հաուրի երէկ Պատրիարքարան գալով այս տեղեկութիւնները հաղորդած է Ս. Պատրիարք հօր:

Արկայի և կղերացի (Սկիւտիա) եպիսկոպոս Տ. Ալեքսանդր քրիստոնէական ողջոյնի նամակի մը հետ յանուն կարօտելոց 2 1/2 անգլ. օսկի զրկեր է Ս. Պատրիարք հօր:

— Տ. Գրիգորիս Երբ. Ալեքսանդր երէկ հաղորդեց է Ս. Պատրիարք հօր որ եթէ Տ. Ներսէս Եպ. Վան չուզէ երթալ, ինք պատրաստ է երթալ, և հոն պաշտօնավարել որչափ ասան որ յարմար տեսնէ Եպ. Վարդապետը:

— Թորոտի առաջն. փոխանորդ Տ. Յակոբ քահանայ զրած էր թէ վիճակին անհոյստ մնալուն պատճառով Մկրտչական Բողոքականները ձեռնադրելու կը ենթարկուին: Բողոքական իրենց մայրենի եկեղեցիէն: Կրօնական ժողովը որոշեց յանձնարարել Սելալի առաջնորդ Տ. Պետրոս աղբիւրակալութիւնը, որ հարկ եղած կարգադրութիւններն ընէ:

— Զարթոյթ մ'ի վեր դարձեալ կենդանութեան նշան կցուցէ Սահմանագրութեան վերաբերեալ Յանձնաժողովը, որ նոր կորովով մը յառաջ կըտանի այս անվերջանալի գործին յօրինումը: Բաց կըսուի թէ աշխատութիւնը ի ժողով պիտի աւարտուի երէկ ևս Պատ. Յանձնաժողովը նիստ ունէր Ս. Պատրիարք հօր նախագահութեամբ: Տ. Մանուկի Եպ. հիւանդ ըլլալով, ներկայ էին Տիմաթեոս Կանան փաշա, Գարեթէ Էֆ. Նորատոսեան և Տիգրան Էֆ. Եւստոֆեան: Արեւոյ Վերաբնութեան ծրագրերը պատրաստ է արդէն, կըսուի, և վերջնաբերցում մը կ'կատարէ Յանձնաժողովը:

— Սիւրբ Կիսարի թաղ. Խորհուրդը երկրորդ անգամ ամսականացած տիրացու Ռուբէն Մարգարեանը ընծայացու ներ-

թոյ, բայց գոհունակ դէմքով, հեղուրութեամբ շունչ էր քաշում և հետեւում էր զբացուած արտաշաքի մասներին: Իւրաքանչիւր բաղէ մաքրուած ճեղքով անախնայնոր ճողովին հանելով ընկնում էր ջրով լիքը հողէ ամանի մէջ:

Լուսեց գաւառի քաղաքաձայն թաղապետը: Հօրաքոյր Փոքր ժողովելով կապազ գողնուցի՝ գնանախնայնորով և կ'հեղուկ լի ծայրերը, գլխից դէպի դուրս:

Այս, պարոն պատուոյ... Մարթան ուրախութիւնից վեր թուաւ: Այն բոլորն այնպէս ախորժակ է, բայց և միեւնոյն ժամանակ այնքան ծանր...

Երկիւր լուսով ողորմուած փոքրիկ սենեակում աչքի էր ընկնում պատուոյը բարձր հասակը և հագուստի մէջ:

— Ներողութիւն եմ խնդրում, պարոն պատուոյ, — վերցնելով գնանախնայնորով լի հոլէ ամանը ասաց հօրաքոյր Փոքր: — Մենք խեղճ մարդիկ ենք, պէտք է իրարու օգնենք, ուրիշ հնար չկայ: Տիկին ձեռքգրել գնաց իւր վերջնացած գործը պահ տալու: Մարթան, ես խոսանոց կը մտնեմ, եթէ հաջողու լինես՝ այնտեղ կը լսուի: Նա գուցէ դառն:

Մարթան, յոգնուած իր քաղաքի ուղից դէպի պատուոյը, որն այդ միջոցին զրկարկը և ձեռնափայլաւ հանդարտութեամբ գնում էր սեղանի վրայ:

Իսկայ.

(Վերջը միւս անգամ)

*) Գրկազգիների կրթութեան զործին ճը
րասանը լարի զործ է, աւելի զործնակա
նութեան տակ է գրկազգիներից պատրաստ
գրազգացած երկրազործներն է հոգ մշակողները
զիւ աւելի քան լաւ զործ է ճաշ կարեւոր է
Բաց այս կայ, որ քաղաքում ապրող եւ տո
թիւրը գրկազգիներից հարկերից մէկը հաւեր
վել էր զիւր վերադառնալիս է կամենայ մնալ—գիւ
ղացի, ինչպէս իւր հայրն էր։ Նոստարար զիւ
գրկազգիների պէտք է երկրազործական գաղապ
սութիւններ վարձեցնելով որոշ շահով ուսում
տալ—քաղաքից դուրս, որպէս զի գրկազգի
քաղաքի «Կուլտուրայից» պատառ է անվործ մը
նայ է միննոյն ժամանակ բնութեան ծնցող
զործնականութեան ապրել վարձով, ցանկեւ
է զիւրկանան յալմար վանքը վարելով իւր

Типографія А. И. Петрова, Голос. проспектъ, домъ № 12. — Телефонъ № 387